

מתיקות החפץ חיים

שו"ת בעניינים אקטואליים

"מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב נצור לשונך מרע"

גליון מס' 12 | פרשת מטות-מסעי | תש"פ

בס"ד

כלל ב' - לשון הרע באפי תלתא

תשובה: הרי זה אסור, מפני שבדברים אלו מכניס טינא [שנאה] בלב האבא על שאר הרמ"ם, יותר מאשר אם היה נודע לו סתם מעצמו, ומעורר בזה מדנים ומחלוקת.

ד. ביאור הסברא בהיתרא ד'אפי תלתא' [בפני שלושה]

שאלה: סכס ובאר, מה עיקר סיבת הטעם שמותר לאחד מהשומעים ששמעו לשוה"ר שנאמר ב'אפי תלתא' [בפני שלושה] לספר זאת הלאה. וכנזכר לעיל במקור החיים - סעיף ג'. (באר מים חיים - ס"ק יב' ד"ה ולכאורה יש לדחות וכו' הביא בזה שני טעמים. שים לב - הטעמים הללו ילכו אותנו לאורך כל הדרך)

תשובה: החפץ חיים הביא בזה שני טעמים: **טעם אחד** - לשיטת בעל יד הקטנה, לפי שיש כאן ריצוי מצד הגברא [הבן אדם] המספר, שיודע שידעו מזה עוד הרבה אנשים, והרי זה כמו שאומר לו 'לך אמור' - ואף לאדם המדובר עליו. ולכן במקום שאין ראייה שנתרצה בדבר, וכגון: באסיפות למיניהם שיושבים ודנים בחדר סגור, הרי זה אסור. **והטעם השני** - [לשיטת החפץ חיים בדעת הרמב"ם] לפי המציאות שיש עכשיו, דכל דבר שהוי "מילתא דעבידא לאגלויי" [דבר שעתיד להתגלות] כל שיש בסיפור לפחות שלושה אנשים, הרי זה מותר, ולכן אף כשאין ראייה שנתרצה בדבר הרי זה מותר. (ולטעם זה דעתו נוטה יותר)

ה. לגלות מתוך ישיבת צוות בישיבה הקדושה

שאלה: בישיבות הקדושות - יש מידי פעם ישיבות צוות של כלל הרמ"ם, [שהם יראי אלוקים, ונוהרים מלשוה"ר] יום אחד ישבו ודנו על בחור מסוים לגבי ההתנהגות שלו, וזמני הסדרים אשר מאחר בהם באופן קבוע - כך אמר המשגיח קטן. האם מותר לאחד מהשומעים לספר זאת לאחר בדרך אקראי [כאשר אין בו תועלת] כיון שהיה כאן 'אפי תלתא' [בפני שלושה] או לא. [רמז: יש לבאר זאת לפי שני הטעמים המבוארים כאן בבאר מים חיים - ס"ק יב' ד"ה ולכאורה יש לדחות]

תשובה: אסור לו לספר, מטעם שיש כאן יראי אלוקים שנוהרים מאיסורי לשוה"ר (בדרך כלל, אלא א"כ יודע שזה לא כך) ולכן לא הוי "מילתא דעבידא לאגלויי", [דבר שעתיד להתגלות] וגם לטעם הראשון שצריך שיהא ריצוי מצד המספר - הרי זה אסור בכאן, מפני שהרי הוכרח המשגיח קטן לספר כשישבו ודנו הרמ"ם בדבר, ואין כאן ריצוי שיתגלה הלאה.

המשך סעיף ה'

א. פלוני העובד אוהב לחפור לאנשים

שאלה: בהנהלה / בועד העובדים ישבו ארבעה אנשי צוות [לכל הפחות] וכטוב לבם בכוס קפה, קם אחד ודיבר על אחד מהעובדים, כמה הוא מפוזר בדעתו. רועש וגועש, ואוהב לחפור לאנשים על כל עניין ועניין עד שנמאס - דברים שיש בהם משום לשוה"ר [ללא תועלת] אבל אחד מאנשי הצוות הוא איש ירא אלוקים שנוהר מאסורי לשוה"ר. האם יש כאן את ההיתר של 'אפי תלתא' [בפני שלושה] ומותר לאחד מהשומעים לספר כן הלאה, או לא. (מקור החיים - ס"ה)

תשובה: אסור, ואין כאן את ההיתר של 'אפי תלתא' [בפני שלושה] כיון שסו"ס אין כאן שלושה אנשים שיכולים לספר את הלשון הרע.

ב. נבחן לישיבה הקדושה וקיבל תשובה שלילית

שאלה: כשהבן של ראובן הלך להבחן באחד מהישיבות המצוינות, ובדרך כלל הוא שכמה בוחנים אותו, ואח"כ עושים ישיבת צוות להחליט מי בעד ומי כנגד, ומה שקרה לבסוף שהתשובה היתה שלילית, וכשניגש ראובן לאחד מהרמ"ם שבחן אותו, ושאלו מה קרה, ולמה ענו שלילי. האם מותר לאותו ר"מ לומר לו "מה אעשה" - דעתי היתה לחיוב ובעד בנך, וכן גם פלוני, אבל היו שלושה נגדנו ולכן לא נתקבל, או אסור לו לומר כן. (באר מים חיים - ס"ק יב', ד"ה ואין לדחות)

תשובה: הרי זה אסור, מפני שבדברים אלו מכניס טינא [שנאה] בלב האבא על שאר הרמ"ם, יותר מאשר אם היה נודע לו סתם מעצמו, ומעורר בזה מדנים ומחלוקת.

ג. יוס'ה שובב גדול והחליטו לסלקו מהחידוד

שאלה: הילד יוס'ה היה שובב גדול בחיידר ועבר את כל הקווים האדומים, ובאסיפת צוות הרבנים ישבו ודנו עם המנהל - האם לזורקו מהחיידר או לא. ולבסוף הוחלט לזורקו, וכשניגש האבא לשאול את אחד הרבנים, למה זה, ועל מה זה - עד כדי כך לזורקו מהחיידר. האם מותר לאותו רב לומר לו "מה אעשה" - דעתי היתה כן להשאירו, וכן רב פלוני, אבל היו שלושה נגדנו שהחליטו כן לזורקו, או אסור לו לומר כן. (באר מים חיים - ס"ק יב', ד"ה ואין לדחות)

ו. לגלות מתוך ישיבת צוות בעבודה

שאלה: בהנהלה עם ועד העובדים, ישבו ודנו על אחד העובדים לגבי התנהגותו, וכן זמני סידור העבודה, איך שמזלזל בהם באופן קבוע - כך אמר אחד המנהלים. האם מותר לאחד מהשומעים לספר זאת לאחר בדרך אקראי [כאשר אין בו תועלת] כיון שהיה כאן 'אפי תלתא' [בפני שלושה] או לא. [שים לב: כאן מסתבר שאין כאן אנשים יראי אלוקים - שנוהרים מאיסורי לשון הרע] (באר מים חיים - ס"ק יב, ד"ה ולכאורה יש לדחות)

תשובה: מותר לו לספר, מטעם שסו"ס במציאות הוי "מילתא דעבידא לאגלויי" [דבר שעתיד להתגלות] שהרי אין כאן יראי אלוקים שנוהרים מאיסורי לשון הרע. [ולטעם הראשון שצריך שיהא ריצוי מצד המספר - הרי זה אסור בכאן, מפני שהרי הוכרח לספר כשישבו ודנו בדבר, ואין כאן ריצוי שיתגלה הלאה - ואינו להלכה מעיקר הדין]

ז. הגבאי בבית הכנסת לא מסכים להעביר דרכם את צינור הביוב

שאלה: הגבאי שבביהכ"ס 'אור לישירים' עמד על התיבה לאחר התפילה, והתחיל לומר דברי גנות על הגבאי שבביהכ"ס הסמוך אליהם - שמיצר להם תמיד, וכל דבר שמבקשים ממנו נענה בשלילה. וגם כשביקשנו להעביר את צינור הביוב שיתחבר לצינור שלהם לא הסכים, ואמר תסדרו לבד, תעשו בור ספיגה על כל המשתמע, [להביא ביובית לשאוב את הפסולת כל חודש] וכ"ז ללא סיבה מוצדקת רק בשביל להרע לנו. האם מותר לאחד מהשומעים לספר זאת למדובר מה אמר עליו הגבאי שבביהכ"ס 'אור לישירים' או לא. [שים לב - המעשה היה ב'אפי תלתא' [בפני שלושה] והרי זה דבר שעתיד להתגלות, וגם יש כאן ריצוי מצד האדם המספר] (באר מים חיים - ס"ק יב, ד"ה ואף שמצאתי. וכן עיין בד"ה הקודם ולכאורה יש לדחות)

תשובה: דעת החפץ חיים שלפני המדובר אסור לספר. דעיקר טעם ההיתר הוא משום "מילתא דעבידא לאגלויי" [דבר שעתיד להתגלות] ואין טעם זה מספיק להתיר לספר לפני המדובר, ורק לשאר כל אדם הרי זה מותר באקראי, ובתנאי שלא יתכוין להעביר הקול ולגלותו יותר. (וכנזכר לעיל במקור החיים - סעיף ג')

ח. קבלן שמחלק שטחים מתים לקונים - ובא למחות

שאלה: מצוי הוא בקבלן שבונה בניינים, שיש שטחים מתים ולפעמים מתחייב הוא ליתנם לקונה מסוים שקנה דירה גדולה או בתמורת סכום סימלי, אבל אין זה מופיע בטאבו ולכן הקונה מבקש שיכתוב לו שטר. לאחר זמן מה הגיע ראובן אחד השכנים או הקבלן עצמו [לאחר שנתגלה סכסוך ביניהם] ועושה מחאה בפני ג' אנשים וטוען שפלוגי הקונה הוא גזלן שיושב על שטחים לא לו. האם מותר לאחד מהשומעים לילך ולספר זאת או לא ויש בו משום לשון הרע. [במז: יש לבדוק אם 'מחאה' זה דין שונה] (באר מים חיים - ס"ק יב, ד"ה ואין לדחות. וכן בס"ק - יג')

תשובה: מותר לספר. ומחאה זה דין שונה ולא שייך בו לשון הרע, כיון שאדרבה יש כאן תועלת ומצוה בדבר, שע"י שיבוא לאוזני המחזיק יזהר בשטרו לא לאבדו.

ט. ויתר לשכן על הוצאת מזגן מעל חצרו ואח"כ עושים מחאה

שאלה: שמעון השכן רוצה להוציא מזגן מעל חצרו חברו או מעל מרפסת של השכן מתחתיו, ודבר זה ממעיט את שטח הסוכה, שהרי א"א לישון ולאכול מתחת למזגן בחג הסוכות, ולכן ניגש הוא אל השכן לבקש רשות ואף שיכתוב לו שטר על הדבר. והנה לאחר כשנה מכר השכן מתחתיו את דירתו, ובא הקונה החדש ומוחה בפני ג' אנשים על השכן שהוציא המזגן דגזלנא הוא. האם מותר לאחד מהשומעים לספר זאת הלאה או לא ויש בו משום לשון הרע. [במז: יש לבדוק אם 'מחאה' זה דין שונה] (באר מים חיים - ס"ק יב, ד"ה ואין לדחות. וכן בס"ק - יג')

תשובה: מותר לספר. ומחאה זה דין שונה ולא שייך בו לשון הרע, כיון שאדרבה יש כאן תועלת ומצוה בדבר, שע"י שיבוא לאוזני המחזיק יזהר בשטרו לא לאבדו.

י. למה אין איסור לשון הרע על המוחה עצמו

שאלת חכם: עד כאן פתרנו את האיסור מצד המחזיק שאין כאן לשון הרע בזה שאומרים שהוא גזלן, אבל איך אנו מספרים לשון הרע על המערער גופא [עצמו] שאומר על פלוני שהוא גזלן.

תשובה: ועיין בר"י מיגש [ב"ד לט:]: שביאר שיש כאן ריצוי מצד המספר בפני ג' אנשים, ומעוניין שידעו כמה שיותר אנשים שמחה בפלוני, [ולא יגידו מדלא מיחית זה סימן שמחלת] וכיון שכן לכך אין בו משום לשון הרע. [ואף שלדעת החפץ חיים, הרי ס"ל לאורך כל הדרך דלא אמרינן שעיקר הטעם הוא משום ריצוי, אפשר דכ"ז - רק לענין לשון הרע לבד. אבל במחאה הרי זה שונה - שכל מהות הדבר שיש כאן ריצוי]

יא. שמעון לא עזר לו לסחוב מכונת כביסה

שאלה: ראובן מספר לשוה"ר בפני ג' אנשים על שמעון, איך שלא עזר לו כשביקש ממנו עזרה לסחוב מכונת כביסה לבית, ואחד מתוך הג' אנשים זה אחיו של שמעון. האם מותר לאחד מהשומעים לספר זאת הלאה מדין היתר של 'אפי תלתא' [בפני שלושה] וכנזכר לעיל במקור החיים - ס"ג או לא. (מקור החיים - ס"ה)

תשובה: הרי זה אסור, ואין כאן את ההיתר של 'אפי תלתא' [בפני שלושה] כיון שבסיפור הדברים יש את קרובו של המדובר, והוא ודאי לא ילך ויגנה את קרובו, אלא יצור את הדברים בלבו - ונמצא שיותר אין כאן שלושה שמספרים.

אהריות / הארות והצטרפות לרשימת הגפולה:

Shemesh648@gmail.com

אגרומוא: זנן הפולאים (12) סניף 766 א-1 79181

לעילוי נשמת

הרב אברהם בן שמחה זצוק"ל
הרב יעקב בן צבי יהודה זצוק"ל

